

ACTUL ARTISTIC: DELIMITĂRI TERMINOLOGICE ȘI CONCEPTUALE CU DESCHIDERI PENTRU EDUCAȚIE

*THE ARTISTIC ACT: TERMINOLOGICAL AND
CONCEPTUAL DELIMITATIONS OPENED FOR EDUCATION*

Marina MORARI,

doctor, conferențiar universitar,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *The article studies the notion of artistic act and its evolution in the formula of concept in relation to other phenomena, such as artistic activity, artistic product and artistic process.*

We define the artistic act as inner action, which is a succession/a flow of states – the participant’s inner experiences in the artistic activity. The man’s resources are considered to be his spiritual skills.

By analyzing the perspectives of understanding the artistic creation, the structural components of the musical-artistic act, we can identify openings for education.

Keywords: *art, artistry, artistic phenomenon, artistic process, artistic product.*

Prima pagină în istoria culturii a fost scrisă de omenire anume prin manifestările sale artistice. Omul devine factor de propagare a culturii pe măsură ce se stabilește un raport dintre el și societate. Actul, ca manifestare a activității umane, devine fapt artistic atunci când se referă la artă, aparține artei, este din domeniul artei.

Prin creația operei de artă, omul evadează din eul său spre a trăi și pentru alții. Prin procesul de creație artistică omul își exprimă vibrațiile sufletului. În acest sens, prin intermediul artei se stabilesc relațiile dintre oameni, arta devine o treaptă a culturii, prin artă începe înălțarea omului spre umanitate. Nu numai producerea operelor de artă, ci și inserarea lor ca parte a existenței umane reprezintă un imperativ în educația omului.

Pentru a înțelege fenomenul **artistic** în totalitatea lui și pentru a identifica deschiderile educative ale artei în activitatea didactică a învățământului general, ne-am propus să-l

cercetăm din perspectiva mai multor discipline științifice. Actul artistic și arta ca produs al activității umane nu pot lipsi din procesul de educație a elevilor. Manifestările artistice satisfac anumite cerințe sufletești ale omului, pe care nu le poate împlini și știința, morala, religia [1, p. 239]. Școala nu poate forma personalitatea elevului în afara domeniilor de educație artistică (literar, muzical, coregrafic, teatral, plastic etc.).

Miza problemei privind actul artistic este deopotrivă filosofică și estetică, privește întregul câmp al practicilor artistice. În acest sens, repere auctoriale de neocolit sunt lucrările lui Socrate, Platon, Aristotel, Plotin, Kant, Hegel, Schelling, Nietzsche, Heidegger, Prouver, T. Vianu.

Unitatea lexicală *artă* <vb. *arou* („a munci, a cultiva, a pune în stare”; și în sens figurativ, la pasiv – „a fecunda, a fi născut”) definește procesul prin care apare arta. Platon scrie că arta este „nu ca ceva ce naște, ci

este născut” [17, 1485], prin urmare, **nu materia înseși i generează de la sine, ci spiritul operează cu ea** – îi dă o viață nouă; arta – ca produs al spiritului, este operă a minții și a inteligenței ei umane.

Potrivit lui R. Pouivet, cuvântul *artă* are două semnificații: arta ca *operă de artă* și arta ca *activitate sau practică* [19, p. 36]. Astfel, nu putem defini opera de artă fără a ține cont de anumite activități și sau *practici* datorită cărora ea se constituie sau în cadrul cărora își găsește funcția și chiar rațiunea de a fi/de a exista. Totodată, nu putem defini opera de artă exclusiv prin activități și practice. „Dacă opera de artă presupune arta, ca activitate, cea din urmă presupune de asemenea, poate, anumite lucruri, de o anumită natură” [ibidem, p. 36]. Artă, ca activitate, este numită „tip de activitate artistică” și constă în „a acționa, a face, a produce un efect” și ne determină să ne „reformăm complet concepția despre ceea ce este artă” [ibidem, p. 27]. Opera de artă nu se identifică cu actul artistic, deoarece nu definim opera de artă doar prin activitățile în care ea există. Actul artistic fără opera de artă nu are loc. Este necesară nu doar o activitate, ci un contact viu și direct, o legătură dintre subiect (creator, interpret, receptor) și obiect (opera de artă) în procesul căruia își capătă existența fenomenul artistic, cu implicare totală a ființei ei umane.

Actul artistic, procesul și produsul artistic reprezintă manifestări ale sistemului estetic. După Ernst Neumann, în domeniul vieții estetice sînt patru mari și importante manifestări, care formează un **sistem estetic** unitar: 1) activitatea de creație artistică; 2) produsul său: opera de artă;

3) gustarea operei de artă și judecățile de valoare estetică (judecățile de aprobare și dezaprobare, pe care ea le provoacă; 4) îmbrăcarea vieții noastre întregi într-o frumoasă formă artistică: cultura estetică și artistică [15, p. 17]. Constatăm că E. Neumann împrumută din activitatea artistică productivă a omului, din realitățile din care se naște acest domeniu de viață, componentele imanente sistemului estetic. Astfel, prin studiul/cunoșterea a tot ce poate oferi arta, prin cercetarea motivelor creației artistice, poate fi dedusă esența actului artistic.

Cuvântul „artistic” este un adjectiv. Există adjective care au o caracteristică remarcabilă: alăturate unui nume, ele modifică ceea ce-l caracterizează, pînă la a-i schimba natura. Un pașaport fals nu este pașaport, un om mort nu este un om, o democrație populară nu este democrație etc. Aceste adjective, scolastici le numeau *alienante*. În viziunea noastră, sintagmele – *act artistic, proces artistic, produs artistic, cultură artistică* termenul „artistic” dobîndește însă o conotație normativă. Totul ce este „artistic” – aparține artei, este privitor la artă, face parte din domeniul artei, este propriu artei [16, p. 101]. Astfel, „a fi artistic” nu este o proprietate intrinsecă a oricărui obiect, ci o proprietate rezultativă, pe care un obiect/fenomen îl posedă în calitate de obiect al unei anumite experiențe. „Doar cu titlul de obiect intern al experienței estetice, și nu de obiect extern al lumii, un lucru are această proprietate” [19, p. 87]. După cum remarcă Martin Heidegger, opera de artă are o suprastructură, care conține artisticul, prin care „gîndim ființa a ființei” prin „punerea-de

sine-în-operă a adevărului” [11, p. 45].

Artistismul, după Tudor Vianu, este o vocație, care se realizează și se solicită în funcție de condițiile de mediu biologic sau social. „Omul este în mod natural artist”, deoarece numai în el apar potențiate însușirile artistismului, care se deosebesc prin gradul calităților și nu în esență. Ca factori, ce condiționează fenomenul artei, T. Vianu relevă următoarele **însușiri ale artistului** [20, p. 239-263]:

- *Intuitivitatea* – „ascuțimea și bogăția percepției sensibile”, puterea de a reține și a reproduce imagini, caracterul intuitiv al gândirii, „ceea ce ne vorbește prin artă este pînă la un punct forța și bogăția lumii sensibile”;
- *Adîncimea psihică a trăirilor* – artistul e un om „capabil de a răsfînge lumea într-un mod personal”;
- *Fantezia creatoare* – puterea de a selecta și regrupa în întreguri inedite datele experienței ei;
- *Puterea expresivă* – prelungire pînă la un punct a fanteziei creatoare, care are „încalțarea irezistibilă de a-și asuma o formă concretă”, calitate indispensabilă pentru realizarea instinctului artistic. „În sufletul artistului, imaginile sensibile se împerechează cu imaginea expresiei corespunzătoare”.

Dacă **producerea fenomenului artistic** depinde de aptitudinile omenești și gradul lor de dezvoltare, presupunem că în toate activitățile artistice – creație, interpretare, receptare – „omul obișnuit”, pentru a contacta în mod direct cu arta, își potențiază/valorifică propriile aptitudini spiritual-artistice.

Potrivit concepției pragmatice cu privire la artă, este mai puțin important să ajungem la o definiție a operei de artă, decît să examinăm utilizarea aceluiași termen. Din această perspectivă, M. Weitz gădește „arta ca un ansamblu deschis de utilizări și de practici – cele ale amatorilor, creatorilor, instituțiilor” [21, p. 31-32]. Anumite activități nu ar putea fi inteligibile, dacă anumite tipuri de obiecte, în cazul nostru, operele de artă – nu ar exista. Prin activitățile artistice judecăm valoarea fundamentală a artei, exprimate respectiv prin: a reproduce, a produce forme inedite, a exprima o lume interioară [19, p. 47]. Altfel spus, în cadrul actului artistic în personalitatea elevului se formează acea experiență, care nu poate fi dobîndită interacționînd cu alte fenomene/lucruri, indiferent de poziția/statutul pe care-l deține elevul în procesul actului artistic – de receptor/consumator sau creator/interpret.

Fenomenul artistic, în diversitatea formelor sale, se organizează ca o reprezentare, care este în funcție de mediul ambiant al omului ori de natura sa interioară/spirituală. Potrivit teoriei artei ca imitație, elaborată de vechii greci (sec. al VI-lea î.e.n.), principiul fundamental al bucuriei estetice – al delectării care se manifestă în modul cel mai înalt în creația artistică, este imitația. Arta la popoarele primitive nu se constituia altfel decît prin imitarea conștientă a anumitor acțiuni: gesturi, atitudini, sonorități [14, p. 60].

Raymond Bayer precizează, „chiar dacă această imitație era uneori inexactă și artistul preistoric reproduce adesea mișcărilor cele mai facile sau neglijează detaliile ori adaugă părți

care nu există, sentimentul care a condus pe strămoșii noștri îndepărtați să proiecteze imaginea unui animal, să o exteriorizeze, să redea această imitație externă și materială, e ca și la copii și la artiștii moderni, un sentiment puternic...” [5, p. 12].

Platon consideră că arta nu imită ideea originală a lucrurilor, ci doar forma lor. Fiind un idealist obiectiv, admite lumea sensibilă ca o copie a lumii inteligibile, a lumii ideilor – o copie a copiei. Aristotel combate unele idei despre artă și revizuește te doctrina platonice.

În *Poetica* sa, Aristotel fundamentează *mimesis*-ul ca un **principiu comun al tuturor artelor** [3, 1451 b], incluzând viața psihică a omului în procesul de creație, prin adoptarea unuia dintre cele trei moduri de imitație: „sau să înfățișeze lucrurile așa cum au fost sau sînt realmente, sau așa cum se spune că sînt și cum par, sau așa cum ar trebui să fie” [3, 1460 b]. Adică, **în actul artistic se dezvoltă una din ipostazele realității – realitatea, posibilitatea, necesitatea.**

Conceptul de *mimesis* va fi ulterior respins în sensul său simplist. Astfel, Philostrat menționează că arta imitativă are două aspecte: pe de o parte este vizibilă, pe de alta reflectă numai cu mintea. Plotin prezintă actul artistic nu ca o imitație a lumii sensibile, ci ca o activitate creatoare [18].

În Evul mediu (sec. al VII-lea – al VIII-lea) ideea imitației accede la o imitație a activității creatoare a divinității, aceasta fiind extinsă asupra tuturor creațiilor omenești. Al Farabi menționează că acțiunea artelor are drept scop să influențeze asupra imaginației noastre prin imitație [Apuđ: 12, p. 51].

În Renaștere (sec. al XV-lea) la Dante, Boccaccio, Petrarca, Cennino Cennini apare tendința de a privi imitarea naturii ca operație esențială a artei. Leonardo da Vinci susține că imitația artistică este un act științific, și nu un simplu proces mecanic [6, p. 53]. Michelangelo sfidează execuția unei imagini asemenea modelului viu și insistă asupra procedurii de selecție **10** **amentelor naturii.**

În tratatul *Des beaux arts en général ou les beaux arts réduits à un même principe* [4, p. 77-78] – studiu privind cele patru poetici pe care se sprigină estetica clasicismului (Aristotel, Horațiu, Vida și Boileau), Charles Batteux ne oferă o nouă formulă – imitația naturii frumoase, după principiul selecției. Doctrina imitației pierde treptat extensiunea și vigoarea la sfârșitul Clasicismului (sec. al XVIII-lea) și este înlocuită cu doctrina expresiei (J. A. Schlegel, J. Harris, E. Burke), care se manifestă în două tendințe: (a) una axată pe doctrina „naturii frumoase”, (b) a doua – pe doctrina expresiei.

În sec. al XIX-lea s-a declanșat ofensiva Romantismului împotriva imitației naturii – produsul artistic ca expresie a vieții și ca model al tuturor artelor. În Romantism arta este o creație, și nu o copie a unei realități. Artistul, eliberat de orice constrângeri exterioare, dă frâu imaginației. Arta nu este expresie nici imitație, ci o creație. Astfel, se conturează ideea că **în procesul artistic rolul decisiv îl constituie viziunea personală a artistului** (W. Blake, S. T. Coleridge, W. Wordsworth, R. Emerson).

Im. Kant, reprezentantul idealismului german, concepe **arta ca o**

creație liberă, ca un produs al spiritului în încercarea sa de a clădi lumea pe-o unitate, de a o transforma în imaginație, fără a dubla obiectele ei reale, ci creând imaginile lor ideale, pătrunse de gândirea și simțirea artistului. „De fapt, ar trebui să numim artă doar producerea a ceva prin intermediul libertății, adică printr-o voință liberă care-și întemeiază acțiunile sale pe rațiune” [13, p. 198]. De asemenea, Im. Kant distinge între: a) arta mecanică, prin care artistul, executând o anumită acțiune, urmărește să producă un obiect după o cunoștință (este o artă „a învățării”, nu a geniului); b) arta estetică, prin care artistul urmărește să producă un obiect investit cu puterea de a trezi sentimentul de plăcere (este arta propriu-zisă a geniului).

Arta estetică, la rândul ei, poate fi: 1) artă agreabilă, al cărei scop este trezirea plăcerii prin senzații (plăcerea trebuie să însoțească senzațiile în legătură cu anumite obiecte), altfel spus, desfătarea; 2) artă frumoasă, al cărei scop este asocierea plăcerii cu reprezentările ce au statut de „moduri de cunoaștere”. Toate acestea se ghidează după „impresia simțurilor”, nu după anumite „reguli” ale facultății de judecare reflexivă [13].

În concepția lui A. W. Schlegel, orice produs al artei e un organism ca și cel al naturii, condus de un principiu vital, care leagă și animă părțile

întregului. Novalis pune semnul egalității între expresiile *a scrie o poezie*, *a crea*, *a produce artă*. Prin urmare, în sec. al XX-lea, activitatea artistului se întemeiază nu pe principiul imitației sau al transformării realității, ci pe principiul producerii realității. **În actul artistic receptorului i se oferă posibilitatea de a descoperi pentru sine o nouă realitate/lume produsă de artist: imitativă, expresivă, imaginată etc.**

După Conrad Fiedler, activitatea artistului nu se întemeiază pe principiul imitației sau al transformării, ci pe principiul producerii realității, deoarece arta este unul din mijloacele cu ajutorul cărora omul obține o nouă realitate pentru sine, care este produsă/creată de el. În același sens, arta e un mijloc de creare a unei noi realități [7, p. 76].

În actul artistic se poate produce ceva nou nu doar prin imitație, ci prin creație – construirea propriului obiect în raport cu interiorul uman, expresia limbajului artistic și experiența creatorului/receptorului de artă (Vezi *Figura №1*). Ținem să conturăm ideea, potrivit căreia și receptorul de artă în procesul actului artistic poate trece prin experiența de re-creare a imaginii din perspectiva *imitației*, *expresiei* și *creației* – acestea fiind și oportunități în dezvoltarea artistismului elevilor în context didactic.

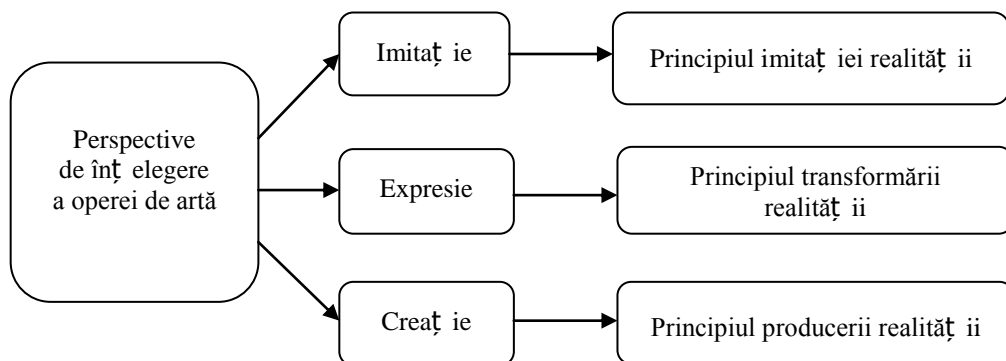

Fig. 1. Perspective de înțelegere a creației artistice (în teoriile filosofilor)

Formele artei nu vin din materia în care produce artistul, ci din spiritul lui. „Cauza de la care începe mișcarea de apariție în artă e forma care se află în spirit”, scria Aristotel. Prin artă „apar acele lucruri a căror formă se află în spirit” [2, 1032 b]. Astfel, forma care precede în mintea artistului opera făurită de el, este introdusă de artist în materie, nu apare ea înseși [idem, 1033 b]. Prin analogie, presupunem că și interpretul/receptorul are nevoie de abilități, în primul rând, de ordin spiritual, pentru a face artă.

La Platon arta supune materia unei gândirii prealabile, lucrurile fiind con-

struite primar în spirit. O statuie este frumoasă prin ideea pusă de artist în materie – această particularitate a artei definește arta ca act și explică apariția ei. Așa cum scrie J. W. Goethe [11] arta e născută din mintea celor mari oameni. Când un pictor redă ceva, el nu face un duplicat al modelului. Artistul vorbește lumii cu ajutorul unui „tot” desăvârșit. Dar, acest tot el nu-l găsește de-a gata în natură. „El e produsul propriului său spirit sau al inspirației datorite de suflarea divină”, spunea Goethe lui Eckermann, în aprilie 1827 [9, p. 122].

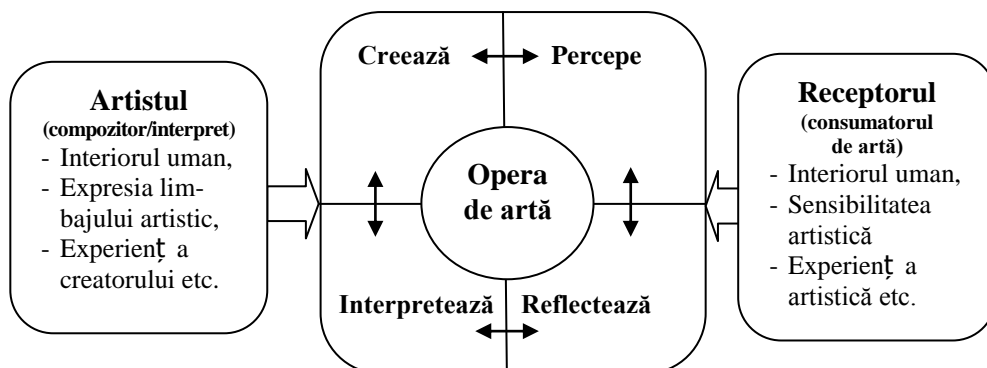

Fig. 2. Abilitățile spirituale ca resursă a omului în actul artistic

Arta este produsul exclusiv al omului. Dacă arta este spirit în sensul că spiritul domină apariția ei, apoi **actul artistic nu poate fi separat de spirit și este în esență un proces spiritual.** Cheia înțelegerii actului artistic și al operei de artă este remarcată și de G. W. Hegel: „Ne bucurăm de o manifestare care trebuie să apară ca și când ar fi produs-o natura, în timp ce, fără mijloacele acesteia, este din

contra, un produs al spiritului. Obiectele reprezentate de artă nu ne încântă tocmai fiindcă ar fi atât de naturale, ci fiindcă sînt făcute să pară atât de naturale” [10, p. 170].

Arta este produsul unui transfer din interior în exterior sau din spiritual în sensibil – „exteriorul trebuie să se acorde cu un interior care este în concordanță cu sine însuși, tocmai din acest motiv se poate revela în exterior

ca sine însuși” [*idem*, p. 161-162]. **Existența obiectivă a operei de artă este generată de un act creator, care stă la baza procesului artistic și implică omul și natura, omul și universul.** Anume relația dintre subiect – obiect definește esența actului artistic prin cunoașterea profundă, atât de necesară în artă. În sens general, filosofic, înțelegând prin subiect o „existență înzestrată cu conștiință”, capabilă de a reflecta obiectul, arta reflectă în esență obiectul prin subiect. G. W. Hegel arată că prin **produsul artistic** creatorul nu „repetă” natura în mod mecanic, ci – „înfățișându-ni-le într-o formă exterioară concretă, arta ne oferă obiectele, dar ni le oferă din interior”, ca expresie a conținutului ei spiritual [*ibid.*].

Actul muzical presupune activitatea în care se creează/interpretează/recrează un text muzical ca o împlinire sensibilă și vie. „A face muzică înseamnă a realiza un *act muzical*” [8, p. 43]. Există o delimitare între conceptele *activitate muzicală* și *act muzical*, explicată de Ion Gagim în studiul „Muzica și filosofia” [*ibidem*, p. 44]:

- Formele de activitate muzicală au apărut relativ mai târziu în plan istoric – inițial muzica se făcea nu de dragul formelor, ci pentru necesitățile interioare ale omului;
- Actul muzical a fost, la origini, nediferențiat și indivizibil, adică

esența muzicii se definește nu prin calitatea ei de produs artistic, ci în calitate de acțiune/existență vie.

Prin urmare, **activitățile muzicale** reprezintă „manifestări exterioare ale muzicii”, „forme de a face muzică”, iar **actul muzical** – „comunicare cu *muzica* lucrării”, o trăire interioară „ca experiență specifică vieții” [8]. Aceste acțiuni sunt valabile pentru actul artistic în baza tuturor artelor (teatru, coregrafie, literatură, artele plastice etc.).

Chintesența actului artistic este trăirea ca o experiență de comunicare interioară cu opera de artă. În actul muzical în particular și actul artistic, în general, se stabilește un contact viu – o comunicare între creator/interpret/receptor și opera de artă/muzică (Vezi Fig. 3).

De aceea, exemple de act muzical putem considera: activitatea de creație a compozitorului sau a interpretului/auditorului, activitatea de interpretare a muzicii, activitatea de audiție etc. ca forme de comunicare. Opera muzicală devine un fenomen artistic datorită compozitorului, interpretului și auditorului – cele trei laturi ale triunghiului echilateral, ce includ în interiorul său actul muzical și componentele lui structurale: creația, interpretarea, receptarea.

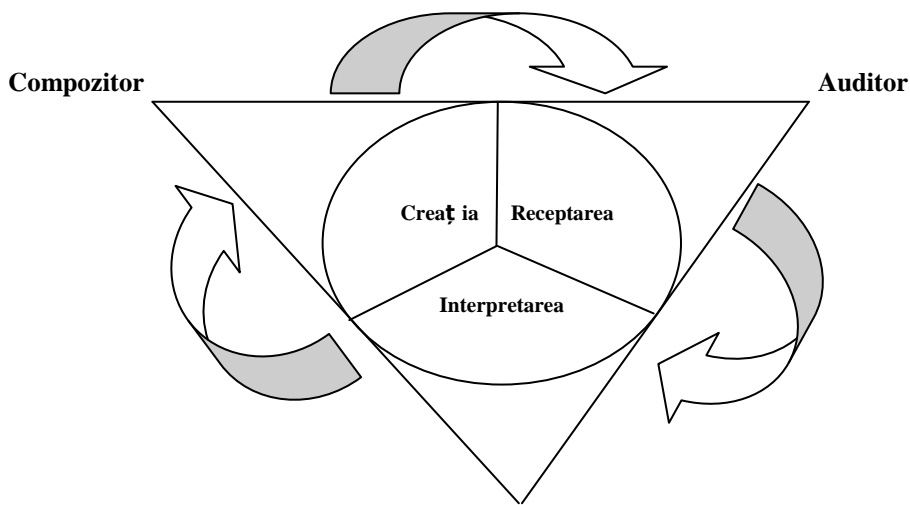

Fig. 3. Componentele structurale ale actului muzical-artistic

Opera de artă are nevoie de o activitate producătoare subiectivă, din care se naște. Această activitate este imaginația artistului, care este, la rândul său, creatoare. „Opera de artă [...] se plămăiește în subiectivitatea creatoare, în geniul și talentul artistului. De această activitate creatoare ține, mai întâi, darul și simțul de a prinde realitatea și formele ei, care cu ajutorul auzului atent și al văzului atent, imprimă spiritului cele mai diverse imagini a *ceea ce e dat*”, precizează Hegel [10, p. 286-288].

Actul artistic poartă un caracter procesual, deoarece conținutul interior al acestuia este o experiență artistică, care se acumulează în timp, treptat, cu implicarea mai multor factori: opera de artă ca obiect, omul (în totalitatea resurselor sale fiziologice, psihologice, spirituale etc.) ca subiect al activității, mediul – contextul în care are loc activitatea etc. În accepțiune procedurală, actul artistic este un **proces artistic** prin faptul că reunește o succesiune de stări, etape, stadii, în care evoluează contactul omului cu fenomenul artistic. Astfel, procesul artistic, ca „deschidere a unei interiorități” [11, p. 55] poate fi caracterizat ca:

- acțiune exterioară – **sucesiune a etapelor unei activități artistice** (creație, receptare, interpretare, audiție etc.);
- acțiune interioară – **sucesiune/flux de stări – trăiri interioare**

ale participantului la activitatea artistică.

Așa cum nu există o metodă uniformă pentru a produce opere de artă, așa cum nu există una pentru a produce teorii științifice, tot astfel în activitatea artistică se găsesc procese raționale și intuitive, a căror receptivitate este posibilă doar până la un anumit punct.

Explicarea fenomenului artistic se datorează, în mare măsură, conceptului de artă pe care l-a construit Tudor Vianu: **arta este un mod de organizare a materiei și a datelor conștiente ei.** Așa cum artistul se înalță, intermitent, din omul obișnuit – „orice artist trăiește într-un om comun”, tot astfel opera se desprinde „din perspectiva întregii vieți sufletești” a autorului ei [20, p. 239]. T. Vianu distinge în actul creației și

receptării dualismul **estetic-extraestetic și autonom-eteronom**, caracteristic operei de artă. Dacă în **actul creației motivul propriu-zis estetic se împletește cu mai multe motive eteronome**: nevoia artistului de a se elibera de anumite sentimente, de a-și întregi existența, de a se afirma etc., apoi **actul receptării constituie un proces, și nu o stare instantanee**, în cadrul căreia pot fi distinse nu numai mai multe etape, dar și două serii de elemente (senzații, asociații, sentimente): estetice și extraestetice, determinate de natura dublă a operei – autonomă și heteronomă. **Elementele extraestetice** sînt stări afective, care,

deși inspirate de artă, pot fi trăite nu numai în legătură cu ea, ci cu diferite aspecte ale naturii sau vieții. **Elementele estetice** sînt provocate de condiția estetică a operei – „imagine clarificată și ordonată a lumii, prin care transpare sufletul artistului” și sînt corelative cu momentele constitutive ale acesteia [20, p. 322]. Producerea fenomenului artistic este în dependență directă de aptitudinile omenești ale creatorului, interpretului, receptorului, care „devine un centru de asociație omenească, un glas prin care se exprimă aspirațiile, durerile și bucuriile umanității întregi sau ale unei mari părți din ea” [idem, p. 239].

Cauzele extraestetice ale artei, totodată, exprimă și scopurile ei. Actualmente, nevoia artistică a oamenilor tot mai mult este satisfăcută de lucrări cu totul inferioare sau de pseudoartă. Examinînd situația artei în raporturile ei cu celelalte valori și cu societatea, Tudor Vianu încă la mijlocul secolului al XX-lea a lansat un adevărat manifest, care nu și-a pierdut actualitatea: „Cultura artistică a timpului nostru vede astfel problema ei cea mai însemnată în restabilirea contactului mult imilor cu arta superioară a timpului, prin resolidarizarea acesteia cu tendințele eteronomice ale societății contemporane” [ibidem, p. 23].

Pentru a transforma actul artistic într-un **proces de formare a culturii artistice** a elevilor, este important să fie respectat un ansamblu de condiții între care principale sînt:

- **Persoane** posedînd anumite competențe semiotice, grație cărora ele pot face să funcționeze estetic anumite artefacte;
- **Un mediu potrivit**, grație căruia aceste competențe au putut fi formate (învățate);

- **Instituții și tradiții** care formează acest mediu potrivit;
- Dimensiunea istorică conștientă în tradiții grație cărora toate **operele de artă** se referă la operele trecutului [19, p. 71].

Prin urmare, o activitate artistică presupune, fără îndoială, o anumită educație, instituții, convenții, o viață socială. Puterea actului artistic de a influența celelalte valori reprezintă preeminența artei în ansamblul culturii. Avînd un loc aparte în educație, actul artistic trebuie să ofere posibilitate omului de a participa la viața și destinul societății în care trăiește și să devină mijloc de a îmbogăți cadrul și stilul civilizației.

În rezultatul studiului termenului de *act artistic* și a evoluției acestuia în formulă de concept, în raport cu alte fenomene, precum sînt *activitatea artistică*, *produsul artistic*, *procesul artistic*, considerăm importante următoarele concluzii:

- În actul artistic se dezvăluie una din ipostaze – realitatea, posibilitatea, necesitatea. Omul acumulează acea experiență, care nu poate fi dobîndită interacționînd cu alte fenomene/ lucruri, indiferent de poziția/statutul pe care-l deține în actul artistic (de receptor/consumator sau creator/interpret).
- Producerea actului artistic depinde de aș a aptitudinilor ale omului, precum: intuiția, profunzimea psihică a trăirilor, fantezia creatoare, puterea expresivă etc.
- Chintesența a actului artistic este trăirea ca o experiență de comunicare interioară cu opera de artă în activitatea de creație/interpretare/receptare.
- Opera de artă nu se identifică cu actul artistic sau activitățile artistice.

- Procesul artistic, ca acțiune exterioară, reprezintă o succesiune a etapelor unei activități artistice (creație, receptare, interpretare, audiție etc.).
- Actul artistic, ca acțiune interioară, reprezintă o succesiune/un flux de stări – trăiri interioare ale participantului la activitatea artistică.
- În actul artistic receptorului i se oferă posibilitatea de a descoperi pentru sine o nouă realitate/lume produsă de artist în baza principiilor imitației, transformării, producerii realității etc., care pot deveni oportunități tehnologice în educația artistică a elevilor.
- **În actul creației** motivul propriuzis estetic se împletește cu mai multe motive eteronomice: nevoia artistului de a se elibera de anumite sentimente, de a-și întregi existența, de a se afirma etc.
- **Actul receptării** constituie un proces, și nu o stare instantanee, în cadrul căreia pot fi distinse nu numai mai multe etape, dar și două serii de elemente (senzații, asociații, sentimente): estetice și extraestetice, determinate de natura dublă a operei – autonomă și heteronomă.
Puterea actului artistic de a influența valorile omului reprezintă preeminența artei în ansamblul culturii și educației.

Referințe bibliografice

1. Antonescu, G.C. *Din problemele pedagogiei moderne*. București: Cartea Românească, 1924, 271 p.
2. Aristotel, *Metafizica*./trad. Andrei Cornea. București: Humanitas, 2001, 480 p.
3. Aristotel, *Poetica*. București: Editura IRI, 1998. 290 p. [<http://ru.scribd.com/doc/6949321/Aristotel-Poetica>]
4. Batteux, Ch. *Des beaux arts en général ou les beaux arts réduits à un même principe*. – Paris, 1746. 333p. [http://fr.wikisource.org/wiki/Les_Beaux-Arts_r%C3%A9duits_%C3%A0_un_m%C3%Aame_principe/Partie_2/chapitre_4]
5. Bayer, R. *Histoire de l'esthétique*. – Paris: Armand Colin, 1961, 403 p.
6. Blunt, A. *La théorie des arts in Italia 1450-1600*. Paris: Gallimard, 1966, 251 p.
7. Fiedler, C. *On Judging Works of Visual Art*.-Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1987. [<http://www.ucpress.edu/op.php?isbn=9780520035973>].
8. Gagim, I. *Muzica și filosofia*. Chișinău: Știință, 2009, 159 p.
9. Goethe, J. W. *Călătorie în Italia*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1969, 124 p.
10. Hegel, G.W. *Prelegeri de estetică*. vol. I. București: Editura Academiei R.S.R., 1966, 595 p.
11. Heidegger, M. *Originea operei de artă*. București: Humanitas, 2011, 403 p.
12. Husar, Al. *Studii de estetică, istoria și teoria artei*. Iași: Princeps Edit, 2008, 317 p.
13. Kant, Imm. *Critica facultății de judecare*. București: Editura ALL, 2007, 552 p.
14. Lips, I. *Obârșia lucrurilor. O istorie a culturii omenești*. București: Editura Științifică, 1960, 643 p.
15. Neumann, E. *Sistemul esteticii*. Iași: Agora, 1993, 153 p.

16. Noul Dicționar Universal al Limbii Române. București: Editura Litera Internațional, 2006, 1676 p.
17. Platon. *Sofistul*. Sibiu: Editura Cartea Românească din Cluj, 1945, 120 p.
18. Plotin, *Ennéades*. Sur la Beauté intelligible (V, 8), In *Traité 31./trad. Paul Mathias/*. – Paris: Ed Pocket, 1976, 173p.
19. Pouivet, R. *Ce este opera de artă?* Iași: Editura Fundației Academice AXIS, 2009, 154 p.
20. Vianu, T. *Estetica*. București: Editura Orizonturi, 2010, 432 p.
21. Weitz, M. *Le role de la théorie en esthétique*. În: *Philosophie analytique et esthétique*. – Paris: Klincksieck, 1998, p. 31-37.

